

KS. STANISŁAW DYK

HOMILIA W EUCHARYSTII NIEDZIELNEJ

Według klasycznego schematu w tradycji i *praxis* chrześcijańskiej występują trzy podstawowe typy przepowiadania słowa Bożego (por. KL 9): misyjne, katechetyczne oraz homilijne. Najważniejszą i najbardziej skuteczną formą przepowiadania jest przepowiadanie homilijne¹. Różni się od pozostałych przede wszystkim tym, że odbywa się zawsze w ramach kultu. Z natury swojej skierowane jest do ludzi wierzących. Homilia² to stały, regularny pokarm ich wiary.

Wskazując na związek homilii z niedzielą liturgią eucharystyczną, należy podkreślić przede wszystkim, że jest ona integralną częścią liturgii, jest głoszeniem słowa Bożego na kanwie tekstu świętego oraz jest wprowadzeniem w sprawowane misteria chrześcijańskiej wiary.

1. HOMILIA INTEGRALNĄ CZĘŚCIĄ LITURGII

Homilia jest formą przepowiadania, która ma szczególną wartość zbawczą. Wymiar zbawczy homilii bierze się z jej treści (która ma być wiernym przekazem słowa Bożego poświadczonego przez Pismo święte), z jej pod-

---

Ks. dr STANISŁAW DYK – adiunkt Katedry Homiletyki w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL, redaktor naczelny „Przeglądu Homiletycznego”; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; e-mail: stan.dyk@wp.pl

¹ Por. L. S z e w c z y k. *Recepcja liturgicznego wymiaru homilii. Studium homiletyczne na podstawie badań kaznodziejstwa kapłanów archidiecezji katowickiej w latach 1972-1999*. Katowice 2003 s. 25.

² Zarówno w dokumentach Kościoła, jak i w publikacjach homiletycznych zwykło się używać zamiennie terminów „homilia” i „kazanie” (por. S. C z e r w i k. *Homilia o misterium (misteriach) Chrystusa w cyklu roku liturgicznego*. „Przegląd Homiletyczny” 8:2004 s. 45), aczkolwiek nie wolno zapominać tu o zasadniczych różnicach między naturą homilii a kazania (por. G. S i w e k. *Przepowiadanie słowa Bożego*. W: *Teologia pastoralna*. T. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*. Red. R. Kamiński. Lublin 2002 s. 168-170).

miotu (przez właściwą homilię sam Chrystus mówi i udziela się³) oraz z tego, że homilia jest „częścią liturgii” (KL 35,2; 52). To ostatnie, soborowe stwierdzenie nie powinno być rozumiane w tym sensie, jakoby homilia była tylko przemówieniem wygłoszonym przy okazji sprawowanej liturgii⁴, mającym jedynie swoje zwyczajowe miejsce w czasie liturgii. Homilia jest częścią liturgii w tym sensie, że jest aktem sakramentalnym, który przynależy całkowicie do samej dynamiki obecności słowa Bożego w liturgii. Właściwa homilia jest przedłużeniem proklamowanego słowa Bożego. Homilia bowiem nie pełni jedynie funkcji zwiastowania Chrystusa, wyjaśniania Pisma, instruowania ludu, lecz czyni to wszystko w środowisku kultu religijnego i znaków sakramentalnych. Homilia jest więc ściśle i wewnętrznie związana z liturgią. Liturgia nadaje jej kształt sakramentalny (głoszone słowo Boże realizuje się w pełni w Eucharystii)⁵

Homilia zatem jest integralną częścią liturgii w tym sensie, że posiada dynamikę i charakter liturgii. Już w niej w pewien sposób aktualizuje się głoszone misterium. W niej rozbrzmiewa głos całej Trójcy Świętej. Homilia, jako akt liturgiczny, jest miejscem spotkania z Bogiem i oddawania Mu czci. Jest czynnością uświęcającą, kultyczną i faktem zbawczym⁶ Homilia wpisując się w naturę liturgii⁷, tak jak ona posiada zatem wymiar zstępujący (głoszone i aktualizowane słowo uświęca wierzących; uzmysławia wierzącym uświęcający, chrystyfikujący, przebóstwiający charakter liturgii⁸; zachęca do świętości życia), wymiar horyzontalny (głoszone słowo wzywa do naśladowania Chrystusa w odniesieniu do braci) oraz wymiar wstępujący (uświadamiając wiernym zbawczą obecność Boga, homilia wzywa ich do dziękczynienia i oddawania chwały Ojcu, Synowi i Duchowi Świętemu). Można powiedzieć zatem, że homilia jest nie tylko częścią liturgii, lecz, że po prostu jest liturgią.

³ Słowo przepowiadania uobecnia umarłego i zmartwychwstałego Jezusa. Prawdziwy apostoł „mówi w Chrystusie” (2 Kor 2,17). Por. F. X. Durwell. *La presencia de Jesucristo en la predicación*. W: K. Rahner, B. Häring. *Palabra en el mundo. Estudios sobre teología de la predicación*. Salamanca 1972 s. 38, 40.

⁴ Komisja do spraw Życia i Posługi Kapłanów przy Krajowej Konferencji Biskupów Katolickich USA. „*Dziś spełniły się słowa Pisma, któreście słyszeli*” *Homilia w niedzielnym zgromadzeniu wiernych*. Tł. H. Sławiński. Włocławek 2002 [dalej skrót: FIYH] s. 82-83.

⁵ Por. W. Broński. *Homilia w dokumentach Kościoła współczesnego*. Lublin 1999 s. 77-78.

⁶ Por. R. Kiełczewski. *Teologia mszalnej liturgii słowa*. W: *Eucharystia w duszpasterstwie*. Red. A. L. Szafranski. Lublin 1977; Szewczyk, jw. s. 58-59.

⁷ Por. A. M. Triacca. *Liturgia*. W: *Dizionario di omiletica*. A cura di M. Sodi, A. M. Triacca. Torino-Begamo 1998 [dalej skrót: DO] s. 817.

⁸ Por. B. Petrà. *Divinizzazione*. W: DO s. 384.

Homilia jest częścią liturgii również dlatego, że jest ściśle związana z kontekstem całej liturgii. Homilia mszalna wpisuje się najpierw w sposób homogeniczny w całą liturgię słowa⁹ W sposób naturalny ma wypływać z czytań biblijnych i prowadzić do wyznania wiary i modlitwy wiernych. Homilia wypływa z czytań biblijnych, ponieważ to one stanowią jedno z jej podstawowych źródeł. Ponieważ homilia wypływa z czytań biblijnych, nigdy nie powinno się zatem zaczynać jej (bądź kończyć) znakiem krzyża bądź pozdrowieniem: „Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus” Homilia prowadzi następnie do wyznania wiary, ponieważ wzbudza wiarę w obecność Boga w głoszonym słowie, sprawowanym sakramencie i życiu ludzi. Wzbudzając wiarę, prowadzi następnie do modlitwy wiernych, która opiera się dwóch zasadach: właśnie proklamowanym i aktualizowanym słowie Bożym oraz aktualnej (pastoralnej i społecznej) sytuacji danej wspólnoty i całego ludu Bożego. Stąd wynika jasny postulat, aby wezwania modlitwy wiernych, a przynajmniej jej wstęp i zakończenie, treściowo łączyły się z głoszoną homilią (kaznodzieja powinien mieć bezpośredni wpływ na jej treść).

Homilia, wpisując się w całość liturgii słowa, przerzuca następnie most między nią a liturgią eucharystyczną. Dzieje się tak dlatego, że homilia, wskazując na zbawczą obecność Boga w życiu wiernych oraz w liturgii, dostarcza motywacji do celebrowania Eucharystii w danym czasie i miejscu, a mianowicie pobudza do dziękczynienia i uwielbienia Boga¹⁰ W sposób bardzo trafny tę integracyjną rolę homilii ujmuje *Editio typica altera* (1981) nowego *Ordo Lectionum Missae*, gdzie stwierdza się, że poprzez homilię przewodniczący „prowadzi swoich braci do zrozumienia i zasmakowania Pisma świętego, otwiera serca wiernych na dziękczynienie składane za przedziwne dzieła dokonane przez Boga; umacnia wiarę obecnych, prowadząc ich do wierzenia w to Słowo, które w celebracji mocą działania Ducha Świętego staje się sakramentem; przygotowuje ich w końcu do owocnej komunii i wzywa ich do podjęcia postaw życia chrześcijańskiego” (nr 41)¹¹

Widać zatem, że homilia rozciąga się na całą celebrację liturgiczną. Mając to na uwadze, kaznodzieja-celebrans powinien również umiejętnie rozłożyć swój materiał homiletyczny (treść homilii) na całą celebrację. *Ogólne*

⁹ Por. D. M o s s o. *Liturgia della Parola*. DO s. 837.

¹⁰ Por. FIYH s. 85.

¹¹ Cyt. za: L. Della Torre. *Omelia*. W: *Liturgia*. A cura di D. Sartore, A. M. Triacca, C. Cibien. Milano 2001 [dalej skrót: DL] s. 1320.

Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego (OWMR)¹² przewiduje bowiem, że celebrans może podejmować w czasie Eucharystii różnego rodzaju zachęty i wprowadzenia w liturgię danego dnia: „po wstępnym pozdrowieniu, a przed aktem pokutnym; w liturgię słowa, przed czytaniem; w Modlitwę eucharystyczną, przed prefacją, nigdy zaś w czasie samej prefacji; [...] przed rozestaniem” (OWMR 31). Wszystkie te słowa, nie zrytualizowane, lecz pozostawione spontanicznej inicjatywie celebransa (wykonanie ich celebrans może zlecić osobie świeckiej), powinny korespondować z danym momentem celebracji (1), ale także z samą homilią (2). W ten sposób słowo Boże proklamowane w czytaniach biblijnych i homilii będzie obejmować całą Eucharystię.

2. HOMILIA JEST WYJAŚNIENIEM TEKSTU ŚWIĘTEGO

Według *Ogólnego Wprowadzenia do Mszału Rzymskiego*: „Homilia [...] winna być wyjaśnieniem jakiegoś aspektu czytań Pisma świętego albo innego tekstu spośród stałych lub zmiennych części Mszy danego dnia” (OWMR 65; por. KL 35,2; IOe 54). Homilia ma zatem czerpać swój cel, temat, treść nie skądinąd, jak tylko z tekstu świętego. Może to być zatem tekst wzięty z lekcjonarza bądź z formularza mszalnego (*ordinarium* lub *proprium* Mszy danego dnia).

Homilia opiera się zatem na słowie Bożym zawartym w lekcjonarzu. Ma być przedłużeniem tego słowa. W homilii nie chodzi o egzegetyczny komentarz do danych perykop biblijnych, lecz o wydobywanie ich przesłania, orędzia i jego zaktualizowanie. Należy pamiętać, że w żywym słowie Bożym nie jest ważny tylko tekst biblijny, lecz także kontekst, w którym tekst ten jest czytany. Kontekst ten stanowi konkretna, historyczna sytuacja danego zgromadzenia liturgicznego, Kościoła i świata.

Kaznodzieja, sięgając po lekcjonarz, powinien pamiętać, że obecny tam zestaw czytań nie jest czymś przypadkowym. W takim ułożeniu lekcjonarza zawiera się już pewien hermeneutyczny zamysł. Jego odkrycie pomoże we właściwej interpretacji tekstu biblijnego. Trzeba zatem pamiętać, że czytania na niedziele i święta zostały dobrane według dwu zasad: zgodności tematycznej oraz czytania ciągłego i półciągłego. Jako punkt wyjścia przy two-

¹² *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego. Z trzeciego wydania Mszału Rzymskiego. Rzym 2002. Poznań 2004.*

rzeniu lekcjonarza przyjęte zostały perykopy ewangeliczne (one stanowią punkt kulminacyjny wszystkich lektur). Do nich zaś dobierane są pozostałe czytania. Następstwo czytań ukazuje, jak misterium paschalne Chrystusa, którego liturgia jest pamiątką i aktualizacją, jest centrum całej historii zbawienia. Stąd też homilia powinna mieć charakter historiozbowczy: ma wykazać rozwój historii zbawienia oraz centralne miejsce Chrystusa w Jego tajemnicy paschalnej. Układ czytań ukazuje rozwój historii zbawienia: zapowiedź (Stary Testament) – wypełnienie (Ewangelia) – realizacja w Kościele (listy apostołskie; Dzieje Apostolskie).

Homilia powinna być bardzo ściśle związana z liturgią, która jest dla Kościoła podstawowym miejscem egzegetycznym słowa Bożego. W liturgii bowiem słowo Boże jest pogłębiane, rozumiane, medytowane, przyjmowane, przeżywane. Ponieważ w relacji do celebracji liturgicznej historia zbawienia nie jawi się jedynie jako tło, lecz jako jego treść, to posługa homilijna powinna uwzględniać też teksty liturgiczne (które są dla niej kluczem egzegetycznym). Chodzi o to, że czytania biblijne łączą się treściowo z tekstami liturgicznymi, sprawowanym misterium i teologią roku liturgicznego. Owo umieszczenie tekstów biblijnych w kontekście celebracji i ich konsekwentna lektura egzegetyczno-liturgiczna jest owocem wielowiekowej mądrości Kościoła.

Wystarczy spojrzeć na związek czytań biblijnych z tekstami liturgicznymi (zwłaszcza kolektami i tzw. embolizmami w prefacjach) w okresach mocnych. W niedziele Adwentu, Wielkiego Postu¹³, Wielkanocy (oraz w uroczystości i święta Pańskie) czytania wybrane zostały bowiem w taki sposób, aby przedstawić misterium, które się wspomina i aktualizuje, i aby pomóc wiernym realizować itinerarium wiary i życia¹⁴. W tych precyzyjnie określonych kontekstach celebracji liturgicznej teksty biblijne uzyskują szczególną głębię i znaczenie. Kaznodzieja zatem w tworzeniu homilii nie może pominąć tekstów liturgicznych, ponieważ pozbawia się w ten sposób klucza interpretacyjnego przekazanego mu przez tradycję Kościoła.

Jeśli chodzi o teksty formularza mszalnego z okresu zwykłego, to trzeba stwierdzić, że oracje niedziel tego okresu nie podejmują tematyki precyzyjnej i jednolitej (jak to ma miejsce w innych okresach), lecz wskazują na

---

¹³ Warto spojrzeć chociażby na teksty umieszczone w kontekście drogi katechumenalnej (perykopy o Samarytance, o niewidomym od urodzenia, o Łazarzu – III-V Niedziela Wielkiego Postu, rok A) lub umieszczone na początku Wielkiego Postu (kuszenie Jezusa na pustyni).

¹⁴ Ten sam model stosuje się w dni powszednie Adwentu i Wielkiego Postu w taki sposób, aby ofiarować głęboką katechezę na temat teologicznych i duchowych treści danego okresu.

różne aspekty życia chrześcijańskiego oraz odnoszą się do Eucharystii i jej owoców dla wspólnoty. Prefacje niedzielne i prefacje powszednie okresu zwykłego pomagają uchwycić związek między czasem ludzi i historią zbawienia, której centrum stanowi tajemnica paschalna Chrystusa. Homilia będzie musiała wziąć to pod uwagę, aby wcielić zawartość prefacji do liturgicznej aplikacji słowa Bożego (czyli homilii).

Sięgając po teksty liturgiczne, zwłaszcza teksty euchologiczne¹⁵, kaznodzieja powinien pamiętać, że są to również teksty święte¹⁶. Powstały one na bazie słowa biblijnego, a w swojej treści zbieżne są z tworzonym autentycznej modlitwy chrześcijańskiej. Formuły euchologiczne wskazują na misterium zbawienia, które dokonało się dla nas w Jezusie Chrystusie. Ta anamnetyczna treść ma pobudzać wiernych do modlitwy prośby, dziękczynienia i uwielbienia. Anamneza jest istotnym elementem, bez którego nie może istnieć prawdziwie chrześcijańska modlitwa. Takie same treściowe jądro posiada właśnie każdy tekst euchologiczny. Bardzo wyraźnie widać to chociażby w tekstach modlitwy eucharystycznych, na których treść składają się: wspomnienie *mirabilia Dei* – uwielbienie i dziękczynienie – epikleza (modlitwa za Kościół i świat). Takie są zatem główne treści euchologium chrześcijańskiego. Są to zarazem treści Pisma, które jest proklamowane w liturgii, oraz treści każdej celebracji. Homilia zatem powinna opierać się na tych treściach i tak jak one prowadzić uczestników liturgii do wyznawania wiary, uwielbienia i dziękczynienia, modlitewnych wezwań za Kościół i świat¹⁷.

Homilia może czerpać swoją treść także z Ordinarium Mszy świętej (teksty stałe: „Chwała”, „Wierzę”, „Ojcze nasz”). Może wówczas podejmować w swojej treści prawdy wiary bardziej zobiektywowane (np. obecne w *Credo* i katechizmie zarazem). Nie może się to jednak odbywać z pominięciem tekstów biblijnych. Takie treści mogą być podejmowane, jeśli stanowią bezpośrednią konsekwencję lektury tekstów świętych – biblijnych i liturgicznych¹⁸.

¹⁵ Euchologia to całość modlitw przyjętych w formularzu liturgicznym. Dzieli się je na „mniejsze” (oracje proste: kolekta, na Ofiarowanie, po Komunii) oraz „większe” (oracje bardziej złożone: prefacje, modlitwy eucharystyczne). Por. A. Catella. *Eucologia*. W: DO s. 515-516.

¹⁶ Według H. Simona „teksty liturgiczne” to zaktualizowane słowo biblijne w ramach sprawowanego misterium. Por. H. Simon. *Kaznodziejstwo polskie: zdobycze i niedociągnięcia*. AK 121: 1993 z. 2/3 s. 253.

¹⁷ Por. Catella, jw. s. 516.

¹⁸ Por. W. Przyczyna. *Jak głosić prawdy wiary*. W: *Prawdy wiary w przepowiadaniu*. Red. W. Przyczyna. Kraków 2002 s. 17-18.

W sięganiu po teksty święte optymalnym rozwiązaniem jest zawsze sytuacja, kiedy kaznodzieja zespoli w homilii tekst biblijny z tekstem liturgicznym. Wówczas te dwa obszary treściowe nawzajem się wyjaśniają, a liturgia otrzymuje tym samym, dzięki słowu Bożemu, swoje zbawcze wyjaśnienie¹⁹

3. HOMILIA JEST MISTAGOGICZNYM WPROWADZENIEM W SPRAWOWANE MISTERIUM

Całą mistagogię zawartą w dobrej homilii można sprowadzić do stwierdzenia: *Christus praesens. Christus hic et nunc*. Kaznodzieja powinien doprowadzić wiernych do osobistego spotkania z Chrystusem, który jest obecny i żyje w Eucharystii (żyje w słowie i w sakramencie). Z tej też racji po homilii powinno się przewidzieć chwilę milczenia, aby pokazać wiernym, że Pan, który do nich mówi, jest sakramentalnie obecny w słowie kaznodziei, ale też poza nim (Pan mówi też poza homilią, bo jest tu obecny).

Należy pokazywać, że owa obecność Jezusa ma charakter dynamiczny i zbawczy. Chrystus zbawia również poprzez to, że mocą Ducha Świętego uzdalnia wiernych do wypełnienia słowa usłyszanego w homilii. To uzdolenie i przemiana dokonuje się przede wszystkim w czasie Komunii świętej. Homilia ma zatem prowadzić do zbawczego spotkania z Chrystusem w Komunii świętej.

Mistagogia w homilii powinna prowadzić również do tego, aby wierni lepiej pojęli zbawczy sens znaków liturgicznych²⁰. Trzeba objaśniać ryt, ponieważ jeśli ryt nie jest objaśniany, to degeneruje się w magię bądź zabobon. Czy można jednak poświęcić homilię jedynie wyjaśnieniu jakiegoś znaku, symbolu liturgicznego? Wydaje się, że przy wyjaśnianiu znaków, obrzędów liturgicznych trzeba dać pierwszeństwo czytaniom biblijnym, a dopiero potem, wychodząc od czytań biblijnych, odwołać się do danego znaku, jeśli łączy się on z orędziem biblijnym. Należy też unikać sztucznego łączenia orędzia ewangelicznego z objaśnianiem liturgii. Nie można jednak pomijać tekstów biblijnych, a zajmować się tylko wyjaśnianiem znaków liturgicznych.

Należy jednak pamiętać, że mistagogia w homilii nie może sprowadzić się jedynie do poziomu wykładu na temat gestów, słów, znaków itp. Owa „powłoka” sprawowanego misterium nie może zatrzymywać uwagi na sobie

¹⁹ Por. Simon, jw. s. 253.

²⁰ Por. Broński, jw. s. 79.

samej, lecz ma odsyłać do samego misterium, które się aktualizuje w „tu i teraz” liturgii. Homilia spełnia funkcję mistagogiczną, ponieważ pomaga zgromadzeniu dostrzec w znakach celebracji aktualizację wspomnianego w tekstach świętych wydarzenia zbawczego. W ten sposób homilia sprawia, że celebracja staje się uprzywilejowanym miejscem, w którym poprzez żywe i świadome uczestnictwo wiara staje się doświadczeniem, dialogiem, spotkaniem ze zbawiającym Bogiem. Homilia jest zatem formą inicjacji, prowadzącą do doświadczenia, że „dzisiaj” jest darem ofiarowanej łaski.

Mistagogia w homilii polega przede wszystkim na wprowadzeniu wiernych w sprawowane misterium. Podkreślają to wyraźnie dokumenty Kościoła: „Homilia [...] winna być wyjaśnieniem jakiegoś aspektu czytań Pisma świętego albo innego tekstu spośród stałych lub zmiennych części Mszy danego dnia, z uwzględnieniem zarówno obchodzonego misterium, jak i szczególnych potrzeb słuchaczy” (OWMR 65; por. KL 35, 2; 52).

Homilia uwzględnia sprawowane misterium, jeśli ilustruje i tłumaczy lektury biblijne w taki sposób, że zbawcze wydarzenie zamknięte w przeszłości aktualizuje się w teraźniejszości, tu i teraz, w tej konkretnej celebracji liturgicznej. Czyni się to w taki sposób, aby wierni mogli rozumieć sprawowane misterium i żyć owocami zbawienia (stąd bierze się właśnie wielka duchowa skuteczność mistagogii).

Celem mistagogii w homilii jest sprawić, aby wierni poznali i przeżyli celebrację liturgiczną jako uczestnictwo, udział (por. 1 Kor 10, 16) i podobieństwo do zbawienia, które raz jeden tylko dokonało się w historii (1 Kor 10, 6). W sakramencie dokonuje się bowiem aktualizacja zbawienia. Każda homilia zatem, niezależnie od poruszanego tematu, winna nawiązywać do celebrowanej w danym czasie tajemnicy zbawienia i umożliwiać czerpanie mocy z misterium paschalnego²¹

Zbawczy wymiar teraźniejszości winien być zrozumiany w odniesieniu do tekstu biblijnego opisującego zbawienie, które dokonało się w przeszłości poprzez interwencje Boga w historii. Tylko w ten sposób ryt liturgiczny nie zostanie zrozumiany jako „nowe” zbawienie lub jako kopia (duplikat) wydarzenia dokonanego przez Boga w historii. Sakrament ma być zrozumiany jako „pamiątka” i udział w wydarzeniu zbawczym, które dokonało się raz jeden. W ten sposób homilia mistagogiczna wprowadzi uczestników zarówno w zrozumienie i udział w przeszłym wydarzeniu, opowiedzianym w Piś-

²¹ Por. S z e w c z y k, jw. s. 49-50.

mie, jak i w zrozumienie i udział w zbawieniu tu i teraz, ponieważ oba te momenty są jednym i tym samym aktem zbawienia²²

Istotne znaczenie dla właściwej koncepcji homilii ma zatem jej powiązanie z obchodzonym misterium. Ono to decyduje o treści czytań biblijnych oraz zmiennych części Mszy danego dnia, czyli formularza mszalnego. Ono też jest podstawą do ukazania życiowych postaw, jakich obchodzone misterium domaga się od uczestników celebracji²³ Sprawowane misterium ma się stawać również natchnieniem dla dziękczynienia, stanowiącego pierwszą część modlitwy eucharystycznej.

Należy dodać, że „sprawowane misterium”, do którego ma wprowadzać homilia, może posiadać dwa znaczenia: (1) misterium Chrystusa, będące treścią uroczystości, święta lub niedzieli przypadającej w danym okresie roku liturgicznego; (2) misterium Eucharystii, która jest anamnezą całego misterium paschalnego, upamiętnieniem męki, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa²⁴ Wiązanie każdej celebracji z jej szczytem i centrum, jakie stanowi Eucharystia, jest zatem jednym z ważnych zadań homilii w jej aspekcie mistagogicznym.

Mistagogiczna rola homilii polega również na uwzględnieniu teologii roku liturgicznego, pojmowanego jako itinerarium wiary i życia chrześcijańskiego. Każda niedziela powinna wpisywać się w rytm roku liturgicznego, w tę wielość celebracji, w których Kościół aktualizuje misterium Chrystusa (por. KL 102). Z niedzieli na niedzielę owo misterium jest na nowo wspomniane i przeżywane. Kaznodzieja nie może zatem traktować niedzielnej celebracji jako samodzielnej i oderwanej od innych niedziel, lecz jako mocny moment roku liturgicznego. Powinien odkryć pedagogiczny zamysł Kościoła, którego celem jest doprowadzenie swoich członków do nieustannego, cyklicznego dojrzewania w wierze i przeżywania swego życia w powiązaniu ze zbawczym misterium Chrystusa²⁵

W świetle powyższych rozważań widać zatem, że sprawowane misterium, teksty biblijne (zostały wybrane ze względu na to misterium, na dany okres liturgiczny), teksty liturgiczne, zwłaszcza euchologia (również zostały wybrane ze względu na sprawowane misterium oraz jego miejsce w cyklu roku liturgicznego), oraz potrzeby słuchaczy (szczególna sytuacja wspólnoty) stanowią wspólnie krąg interpretacyjny, w ramach którego ma powstawać homilia.

²² Por. E. M a z z a. *Mistagogia*. W: DO s. 976.

²³ Por. C z e r w i k, jw. s. 55-56.

²⁴ Por. tamże.

²⁵ Por. C. C i b i e n. *Domenica*. W: DL s. 598; C z e r w i k, jw. s. 49-56.

Każda homilia, która pomaga ustanowić związek między dwoma stołami i życiem wiernych, pomaga także w lepszym zrozumieniu samej Eucharystii. Pogłębieniu rozumienia misterium eucharystycznego służy nie tyle homilia poświęcona wyłącznie Eucharystii, ile raczej taka, która precyzuje temat liturgii słowa i wskazuje na jego związek z liturgią eucharystyczną i następującą tu jego aktualizację. To zbawcze „dzisiaj” następujące w celebracji sprawia, że życie wiernych przemienia się w Eucharystię – staje się dziełem czynieniem i uwielbieniem Boga²⁶

*

Podsumowując, trzeba powiedzieć, że homilia mszalna, mimo że spełnia różne funkcje (ma charakter orędzia, nauczania, świadectwa, egzorty²⁷), nie jest ani lekcją egzegezy, ani wykładem doktryny chrześcijańskiej, ani katechezą, ani konferencją religijną, ani także jakąś mniej lub bardziej nieokreśloną osobistą dywagacją kaznodziei. Jest ona ciągłą formacją wiary, która wypływa z faktu życiowego wykładu słowa Bożego. Jej zadaniem jest kontemplacja i identyfikacja z misterium Chrystusa. Jest doprowadzeniem do świadomego włączenia życiowego doświadczenia w to misterium łaski, które aktualizuje się w słuchaniu słowa i celebracji sakramentu. Właściwy charakter homilii to nie charakter didaskaliczny, lecz mistagogiczny, w tym sensie, że homilia pomaga wejść wewnątrz proklamowanego i celebrowanego misterium Chrystusa²⁸

Homilia mszalna jest stałym pokarmem dla wiary ludu Bożego. Jest pokarmem złożonym na stole słowa Bożego. Warto przypomnieć tutaj słowa Soboru Trydenckiego, który wzywając kapłanów do głoszenia kazań, argumentuje to stwierdzeniem, „aby dzieci nie cierpiały głodu” Potwierdza to *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, które stwierdza: „Homilia, będąca częścią liturgii, jest bardzo zalecana: stanowi bowiem pokarm konieczny dla podtrzymania chrześcijańskiego życia” (OWMR 65). Dobra homilia, ze swoją zbawczą skutecznością, zapobiegać będzie zatem duchowej anemii wiernych, a umacniając ich wiarę i miłość wzajemną, przyczyniać się będzie do budowania i wzrostu Kościoła.

---

²⁶ Por. M. S o d i. *Eucaristia*. W: DO s. 515.

²⁷ Takie same funkcje spełnia również słowo Boże w Biblii, a homilia ma być jego przedłużeniem.

²⁸ Por. M o s s o, jw. s. 837.

Powyższe rozważania nie wyczerpują oczywiście całego, tak bogatego fenomenu homilii mszalnej. W związku z poruszonym tematem należałoby omówić jeszcze tak ważne zagadnienia, jak chociażby: obowiązek głoszenia homilii, pozostałe źródła i treść homilii, podmiot przepowiadania homilijnego i inne.

BIBLIOGRAFIA

- Czerwik S.: Słowo Boże w liturgii. „Collectanea Theologica” 37:1967 fasc. 4 s. 65-82.
 Głowa W.: Liturgia miejscem i źródłem przepowiadania. Przemyśl 1999.
 Maldonado L.: L’omelia. Predicazione, liturgia, comunità. Milano 1995.
 Mosso D.: L’omelia, parte dell’azione liturgica. „Rivista liturgica” 74:1987 s. 177-184.
 Sartore D.: Mistagogia. W: Liturgia. A cura di D. Sartore, A. M. Triacca, C. Cibien. Milano 2001 s. 1208-1215.
 Simon H.: Homilia jako integralny element Eucharystii. „Współczesna Ambona” 15:1987 nr 3 s. 105-120;
 — Kazanie biblijne. Opole 1995.
 Wojdecki W.: Homilia w liturgii mszalnej. W: Materiały z kursów homiletyczno-katechetyczno-liturgicznych 1972-1974. Red. W. Wojdecki, Warszawa 1979 s. 386-396.

HOMILY IN THE SUNDAY EUCHARIST

Summary

The homily is a form of preaching that is always given within a cult. Hence in its nature it is connected with the Eucharist. First of all the connection consists in the homily being an integral part of liturgy, i.e. it has the character of liturgy. It is a proclamation and in a way actualization of salvation. The homily is also connected with the context of the whole liturgy. First, it is inscribed in the structure of liturgy of the word, and then it bridges the gap between itself and the Eucharist liturgy. The homily is an explanation of the holy text, which means the texts of the lectionary and of the Mass book. The homily is a prolongation of the proclaimed God’s Word that should be interpreted in the light of the texts of the Mass form. In this way liturgy becomes the fundamental exegetic place for the text of the Bible. The homily is also a mystagogic introduction into the celebration of a mystery, which means the mystery of the given day, and the mystery of the Eucharist itself. In homily preaching always Christ present and acting in the celebrated Eucharist should be pointed to. The mystagogic role of the homily also consists in taking into consideration the theology of the liturgical year understood as the itinerary of Christian faith and life.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: homilia, Eucharystia, liturgia, mistagogia, misterium.

Key words: homily, Eucharist, liturgy, mystagogy, mystery.